

Garigou-Lagrange O. P., A. Gemelli O. F. M., Barbado O. P., Hoenen S. J., L. Noël, F. Olgiati, J. Maritain, V. Grégoire, K. Kowalski i dr. Razumljivo je, da su tomisti pozvani da vode glavnu riječ, jer oni, koji žive na djelima Andeoskoga Naučitelja, mogu najbolje uvidjeti odlike njegove nauke i najshodnije primijeniti je na suvremena pitanja.

Za vrijeme kongresa bit će izložba tomističke literature, izdana od god. 1925.; ta će izložba sačinjavati dio izložbe svjetske katoličke štampe u Vatikanu.

Kardinal Ehrle o skolastici.

Dr. fra Krsto Kržanić.

Poznato je ime kardinala Ehrlea, isusovca, prvorazrednog učenjaka, vatikanskog bibliotekara, neumornog i plodnog arhivalnog radnika. Umro je 30. IV. 1934. godine.

Među inim svojim djelima objelodanio je i knjigu: »Die Scholastik und ihre Aufgaben in unserer Zeit«. Franz Pelster je godine 1933 priredio II izdanje (Herder, Freiburg im Breisgau). U posljednje je vrijeme, kako u Osservatore Romano (br. 131 god. 1936) izvješćuje p. Scaramuzzi, to djelo prevedeno i na talijanski. Prijevod je izradio G. Bruni pod nadzorom isusovačkog medievaliste Pelstera. Svaka je riječ kardinala Ehrlea u ovom djelu izmjerena, na svom mjestu, mirna, puna poštovanja i priznanja prema svim pozitivnim strujama skolastike, vedra i objektivna. Kardinal je bio superioran duh i nije mogao da služi već — čistoj historijskoj istini.

Prema mišljenju ovoga objektivnog neoskolastika zadaća je neoskolastike: da vrati skolastici njezinu prvotnu vrijednost protiv kleveta, kojima su je u novo doba ocrnjivali pretstavnici moderne znanosti i moderne filozofije. On svoje djelo dijeli u četiri poglavlja, u kojima osvjetljuje četiri temeljne, bitne i značajne osobine skolastike: skladnost između objave i aristotelične filozofije i odnos ovih dvaju elemenata kroz vjekove; dekadencu skolastike u XIV. XV. i njezin cvat u XVI. i XVII. vijeku; ponovnu dekadencu u XVIII. i sjajan procvat u XIX. vijeku, osobito djelovanje Leona XIII. i njegovih nasljednika.

Kao vješt i vrijedan učenjak ispituje Ehrle, što su dosad učinilo za obnovu skolastike i što još ostaje da se učini. U velikim potezima rekonstruira prve pokušaje, da se dovede u sklad nauk

* »Bogoslovska Smotra« daje, a dat će i unaprijed prilike zastupnicima tomističke i skotističke škole, da se izjasne o principima i metodi naučnog izgrađivanja skolastičke teologije i filozofije u naše vrijeme. Ni pošto pak ne želi na stranicama svoga glasila vidjeti obnovljene nekadanje borbe i nadmetanja. Neka povijest i u ovom pitanju bude najbolja učiteljica. — Za HBA: dr. F. Barac.

objave s Aristotelovom filozofijom. Ljudska je misao s Aristotelom dosegla svoj zenit. Sv. Toma je usavršio Aristotela. Toma je veliki duh: brižno je sabrao sve prethodno znanje i s vanrednom bistrinom i jasnoćom izrazio svoje misli. S njim, kao i sa sv. Bonaventurom, veli Ehrle, te kard. Matejom od Akvasparte (a sigurno i sa Skotom!) skolastika je na svome zenitu.

Taj zlatni vijek skolastike nije dugo trajao. Nominalizam je podvrgao kritici i filozofske i teološke teze. Zarazio je skepticizmom polje spekulativnog istraživanja, ali su se zato i filozofi i teolozi dali na istraživanje i proučavanje eksperimentalnih znanosti i matematike. I jedino na tim temeljima moderna je znanost mogla da dođe do neslućenih uspjeha, kako je predvidio franjevac Roger Bakon.

Dekadentno doba skolastike svršilo je pojavom Luterove reforme. Skolastika je opet procvatila s katoličkom reformom. Ona je bila, kao i prije, bitno aristotelična i kršćanska, samo što je u formi bila nešto izmijenjena pod uplivom humanizma. Kardinal Ehrle točno i objektivno zapaža, da je tada skolastika bila bitno aristotelična, ali ne apsolutno i isključivo; jer je platonizam uvijek bio živ u kršč. tradicionalnoj filozofiji preko djela sv. Augustina, i nikada nije bio napušten. To je dobro zapazio u Osservatore Romano (I-V-1936) prof. Stanghetti; isto to zapažaju svi historičari filozofije i teologije. Kod nekih je skolastika, kao kod sv. Bonaventure, veli p. Scaramuzzi, platonizam u prevagi.

U ovo doba katoličke reforme pristaju teolozi i filozofi energično uz sv. Tomu. Njegovu Summu uzimlju mjesto »Libri Sententiarum« Petra Lombarda. Ali, zapaža Ehrle, uza sve poštovanje prema sv. Tomi i sami dominikanci nijesu smatrali da moraju prihvatiti, slijepo i potpuno, sve njegove ideje. Htjeli su se osobnim istraživanjem uvjeriti o ispravnosti njegovih nazora, jer su bili uvjereni da treba uzeti u dužno razmatranje i radove drugih i kasnijih učitelja. Kardinal ih Ehrle hvale radi te širokogrudnosti, jer, veli, i najveći genij ima svoje slabe strane i granice, a svaki ozbiljni rad, pa ako je u čemu i pogrešan, uvijek u sebi ima dobra i napretka. Stoga su skolastici kat. reforme uzeli u promatranje, kao u srednjem vijeku sv. Toma, sav prethodni naučni materijal, kritički ga prorešetali i pri svijetlu novih otkrića ispravili i neke Tomine teze. Tako su radili tomisti Herveus i drugi.

Zanimivo je, da je dominikanac Ambrozije C a t a r i n o osudio jednostranost upravnika svoga dominikanskoga reda, koji su redovničkoj mladosti davali učiti sv. Tomu ad litteram, jer da je taj i toliki zelus protuznanstven. On veli: »Ex zelo qui non est secundum scientiam«, ta je mladost morala »ad litteram quodcumque defendere, quod ille protulerit«.

Isusovci su kritički gledali na sv. Tomu, osim gdje kojega iz Španjolske, koji se rigorozno držao tomizma. Za dokaz služe Suarez i sv. Robert Belarmin.

Jedan od modernih životopisaca sv. Roberta Belarmina A. Fioocchi S. J. (San Roberto Bellarmino, Isola del Liri, 1930. str. 256) veli o njemu, da je izvrsno poznavao ljudski um i vitalitet ljudskog znanja; premda je mislio da je sv. Toma nad svim teolozima, ipak je držao, da su neki bolje od njega mislili u izvjesnim problemima. Fioocchi dodaje: »Nije moguće da je sv. Tomi uvijek sjalo svijetlo istine, a drugima nikada. A kad mi možemo da od drugih izaberemo bolje, zašto bismo se lišili te koristi.« (»Non è credibile che sempre sia brillato a S. Tommaso il lume della verità e non mai agli altri. Potendo, dunque, noi scegliere il meglio dai singoli autori, perchè ci priveremo di questo vantaggio?«) (Vidi Osservatore Romano, god. 1936, br. 131, str. 2.).

S u a r e z, vodeći filozof i teolog isusovaca, prihvatio je neke značajne teze franjevačke škole, t. j. Duns Skota, kojega je franjevački red slijedio poslije Generalnog Kapitula 1593. Drugi su redovi slijedili poglavice svojih škola. S obzirom na Duns Skotovu školu treba istaknuti da je ona bila najbrojnija katolička škola u Crkvi u ono vrijeme. Carramuel y Lobowitz tvrdi da je više bilo učenika Duns Škotovih nego svih drugih zajedno: »Scoti schola numerosior aliis simul sumptis«. (Vidi kod De Wulfa, Hist. de la philos. médièvale, Louvain, 1924, II, str. 278, br. I).

P. Scaramuzzi je povijesno dokazao, da se Skotov nauk naučavao u svim glavnim universama u Evropi, a osobito u Italiji, pače u Rimu. (Vidi Scaramuzzi, Il pensiero di Scoto nel mezzogiorno d'Italia, Roma, 1927, str. 138).

U vrijeme katoličke reforme, protiv Luterovih zabluda, mnogi su se Franjevci istakli svojim Commentaria i Cursus ad mentem Scoti. Tako n. pr. Matrius i kard. Brancati, Tad su se katoličke škole natjecale, mirno i skladno, stoga je to Crkva podupirala i hrabrila. U tom je plemenitom natjecanju skolastika u XVI. i XVII. vijeku dosegla svoj najviši procvat. Kasnije su se duhovi trošili u neplodnim spekulativnim diskusijama: nije se gledalo na istinu već na pripadnost školi, zanemarivali se veliki teološki, filozofski i znanstveni napretci, baš protivno duhu i taktici velikih skolastika Tome i Bonaventure, koji su proučavali sve, što su njihovi prethodnici, bilo koje struje, škole ili pokreta, učili i iznašali.

Dekadentno doba skolastike trajalo je sve do polovice XIX. vijeka. Iz Italije je potekla pobuda za preporod skolastike. Glavni su inicijatori bili Sanseverino i Liberatore iz Napulja, Taparelli iz Piemonta, pa dva Nijemca Kleutgen i Plasmann. Kard. Ehrle veli, da je nakon jednog decenija rada intervenirao Leon XIII, koji je sa svoje papinske katedre, jednim pogledom zahvatio potrebe novoga doba i pronikao u unutarnju vrijednost obnovljene skolastike za kulturni preporod svijeta. On 4 oktobra 1879 objelodanjuje encikliku »Aeterni Patris«: sa svom energijom pokazuje kao polaznu točku preporoda skolastike na nauk sv. Tome. Isto su učinili i svi njegovi nasljednici.

Kard. Ehrle sad ispituje i ocrtava zadatak neoskolastike za naše moderno doba. Prema njemu taj zadatak sastoji u tome: da se od starog nauka i novih otkrića stvori naučna sinteza: vetera novis coniungere. To je u svoje vrijeme učinio sv. Toma. Danas to moraju činiti njegovi učenici. Treba razrediti i metodički i spekulativno Tominu nauku, treba je upoznati i svrstati u današnji naučni i povijesni ambijenat. Neoskolastik treba da upozna i procijeni vrijednost postignutog napretka od sv. Tome do danas, jer bi bila sudbonosna pogreška misliti da se skolastička misao nije nimalo razvijala i usavršavala poslije Andeoskog Naučitelja ili da se začahurila samo u tomističkoj školi. To bi značilo potpuno ne poznavati zakona ljudskog razvoja duha. Treba skolastički nauk prilagoditi modernom mentalitetu, upoznati se sa savremenim napretkom na području znanosti i filozofije uopće, a prirodoslovlja i psihologije napose. Ovaj uski odnos s intelektualnim svijetom, s kojim živimo, i s potrebama crkvenoga života koje vidimo oslobodit će katoličku filozofiju i nauku od izolacije, koja je toliko štetna za duhovne interese Crkve, a dat će joj svježije i spremne čete, kao velike učitelje u XIII. i XIV. vijeku, za duhovne borbe, koje će biti kadre da dostojno brane znanstvenim oružjem njezine interese na području znanja.

Sve što sam ovdje istakao, nalazi se u prva tri poglavlja Ehrleova djela. Najinteresantnije je četvrto poglavlje pod naslovom: »Scholastisches Studium und die Verordnungen der letzten Päpste«. Autor donosi sve naredbe papa s obzirom na naučavanje sv. Tome u katoličkim školama. S osobitom pronicavošću i vedrinom komentira encikliku »Aeterni Patris« i motu proprio »Doctoris Angelici« Pija X; 24 teze Kongregacije Nauka i Seminara od 1916; kanone 589 i 1366 iz C. J. C. i encikliku Pija XI. »Studiorum ducem« iz 1923 god. Sve je te papinske dokumente donio na kraju svoga djela.

Što tvrdi kardinal Ehrle? On veli: Sv. Oci Pape propisujući nauk sv. Tome za katoličke škole, nikako nijesu htjeli proglasiti monopol jedne skolastične škole nad drugima; nikako nijesu htjeli zapriječiti pohvalno na tje can je između raznih skolastičkih škola; nikako nijesu htjeli prejudicirati razboritoj slobodi, koja je u interesu Crkve, jer je ona temeljni uvjet znanstv. istraživanja. Htjeli su da se uči zdrava skolastična filozofija, temeljni nauči te filozofije, oni principi sv. Tome, kao poglavice skolastike, koje ima zajedničke sa ostalim glavnim skolasticima; zato su ti principi, jer su zajednički svim glavnim skolasticima, principi kršč. filozofije, koje kršč. vjera pretpostavlja kao preliminarni uvjet i temelj naravnog reda. Stoga se u papinskim odlukama ne smije vidjeti niti ograničenje prava slobode niti rušenje znanosti.

Sv. Stolica nije htjela porušiti »justam libertatem« ni sa one 24 teze od godine 1916, koje su »principia et pronuntiata maiora« iz djela sv. Tome. Te je teze kao »tutas normas directivas« Sv. Stolica predložila, ali ih nije nametnula, jer nema obligacije da se sve

en bloc prihvate. Svatko je slobodan da neke prihvati, a ostale, o kojima je slobodna rasprava, da zamijeni s drugima. Isti je Benedikt XV., koji je proponirao 24 teze, dopustio oo. isusovcima da drže svoj nauk u pitanju distinkcije *inter esse et essentiam*, a godine 1921 sv. Kongregacija redovnika odobrila je *Constitutiones Generales* oo. franjevacu, gdje se u § 277 veli: »*In doctrinis philosophicis et theologis scholae franciscanae ex animo inhaerere studeant; ceteros scholasticos, Angelicum praesertim Doctorem, catholicarum scholarum coelestem patronum, magni faciant*«.

Isto je tako vrlo zanimivo znati, da se jednako izražava, s obzirom na auktoritet sv. Tome, objektivni i vrsni dominikanski teolog P. Reginald M. Schultes u svome djelu: »*De Ecclesia catholica, Praelectiones apologeticae*« (Izd. Prantner O. P. Parisiis 1931, str. 680 — 688. Vidi *Osservatore Romano*, 1936, br. 131, str. 2). Ovaj dominikanac otvoreno izjavljuje, da se ne smije nauk sv. Tome držati kao da bi bio »*tamquam de fide*« — neque materialiter, neque formaliter. Tom nauk nije Crkva nikada, veli on, proglasila ni kao članak vjere, ni kao nepogrešiv. U potvrdu donosi riječi Pija XI. iz enciklike »*Studiorum ducem*«, koje zvone kao autentični tumač kan. 1366 i dekreta Kongregacije nauka i sjemeništa. Ovaj teolog zapaža, da se ni od koga ne smije tražiti više nego što traži sv. Crkva, koja je majka i učiteljica svima. I ne treba siliti teologe i filozofe da misle kao sv. Toma u pitanjima, koja su slobodna, (»*Neque enim in iis, de quibus in scholis catholicis inter melioris notae auctores in contrarias partes disputari solet quisquam prohibendus est eam sequi sententiam, quae sibi verisimilior videatur*« Čast sv. Tomi, zaključuje R. Schultes, ali ne samo da se ne smije zapriječiti, već treba preporučiti diskusiju o njegovu nauku u sebi (str. 689).

Kardinal Ehrle je malo prije svoje smrti napisao ovo djelo o skolastici i njezinim zadacima u naše doba. To je njegov filozofski testamenat. Prof. G. Bruni, koji ga je preveo na talijanski, veli u *Osservatore Romano*, (god. 1936, br. 131, str. 2): dok treba cijeniti preporuku Sv. Stolice o nauku sv. Tome, treba se ipak čuvati pretjeranog akcentuiranja tih preporuka, što bi moglo zvučiti kao osuda drugih važnih i vrijednih škola. Sv. Stolica zna kolika je važnost i vrijednost slobodnog natjecanja u istraživanju istine; tako se jedan problem potpuno osvjetljuje premda teolozi i filozofi polaze u njegovu rješavanju s raznih točaka. Dok se čuva vjera i ljubav, natjecanje u istraživanju istine može da bude samo na korist istine i Crkve. Stoga Sv. Stolica daje svim učiteljima i istraživačima »*justam libertatem*«. — Ako se koji naučni radnik, zavod ili red vole uže povezati ili uz sv. Tomu ili uz kojega drugoga velikoga skolastika, mogu oni to učiniti punim pravom i punom slobodom. (»*Hanno il pieno diritto e la piena libertà di farlo*«.) Ovo je tiskalo vatikansko glasilo »*Osservatore Romano*«, i to ove godine.